

ИКОНОМИЧЕСКИ И ЗДРАВНИ ПОЛЗИ ОТ АЛТЕРНАТИВИТЕ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ВРЕДИТЕ ОТ ТЮТЮНОПУШЕНЕ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА

Аркади Шарков, Стоян Панчев

ECONOMIC AND HEALTH GAINS FROM TOBACCO HARM REDUCTION ALTERNATIVES IN SOUTHEAST EUROPE

Arkadi Sharkov, Stoyan Panchev

Резюме: Тютюнопушенето е основен рисков фактор за незаразните заболявания. Съществена е и здравната и икономическа тежест от тези заболявания, особено в Югоизточна Европа, където разпространението и интензивността на тютюнопушенето са пословично високи. Настоящото проучване предоставя количествени оценки за тези отрицателни ефекти, както и за потенциалните ползи за здравето и икономиката от намаляване на риска от тютюнопушене в България, Хърватия, Гърция и Румъния. Освен това е разработен оригинален модел, който прогнозира ползите за здравето и икономиката от публични политики, благоприятстващи преминаването към по-малко вредни тютюневи изделия. Резултатите са впечатляващи: четирите страни биха спечелили през 2030 г. общо около 1.4 милиона години живот, съобразени с инвалидността, а възстановената икономическа стойност потенциално би надхвърлила 210 милиарда евро кумулативно през останалата част от десетилетието.

Ключови думи: България, Гърция, Румъния, Хърватия, тютюнопушене, риск за здравето, икономическа цена

Summary: Tobacco smoking is the major risk factor for non-communicable diseases. The healthcare and economic burden of such diseases is also substantial, particularly in Southeast Europe where smoking prevalence and intensity are notoriously high. The present study provides quantitative assessments of these negative impacts, as well as of the potential health and economic gains from tobacco risk reduction in the cases of Bulgaria, Croatia, Greece and Romania. Furthermore, an original model is designed to produce future projections of health and economic benefits from public policies favouring the conversion to less harmful tobacco products. The results are impressive: the four countries would gain up to around 1.4 million disability-adjusted life years in total in 2030, and the restored economic value would potentially exceed EUR 210 billion cumulatively over the rest of the decade.

Key words: Bulgaria, Croatia, Greece, Romania, smoking, health risk, economic cost

**НАГЛАСИ НА ИНВАЗИВНИТЕ КАРДИОЛОЗИ В БЪЛГАРИЯ ОТНОСНО
СЪЗДАВАНЕТО НА НАЦИОНАЛЕН РЕГИСТЪР ПО ИНВАЗИВНА КАРДИОЛОГИЯ**
Христо Матеев, Добриана Сиджимова

**ATTITUDE OF INVASIVE CARDIOLOGISTS IN BULGARIA ON THE CREATION OF A
NATIONAL REGISTER FOR INVASIVE CARDIOLOGY**
Hristo Mateev, Dobriana Sidjimova

Резюме: В настоящата статия се разглежда създаването на Национален регистър по инвазивна кардиология не просто като административна или технологична инициатива, а като научно обоснован процес, изискващ ясно дефинирана концептуална рамка и създаден методологичен инструментариум. Изследването стъпва на работната теза, че научният подход е в основата на ефективните и устойчиви решения, включително в сферата на здравеопазването. В този контекст създаването на регистър се обосновава чрез анализ на теоретичните основи на този тип информационни системи, критичен преглед на международния опит и разглеждане на гледните точки на ключовите заинтересовани страни в българската икономическа, здравнополитическа, правна и информационна среда.

Ключови думи: Национален регистър по инвазивна кардиология, инвазивни кардиолози

Summary: This article examines the creation of a National Registry of Invasive Cardiology not simply as an administrative or technological initiative, but as a scientifically sound process requiring a clearly defined conceptual framework and an established methodological toolkit. The study is based on the working thesis that the scientific approach is the basis for effective and sustainable solutions, including in the field of healthcare. In this context, the creation of a registry is justified through an analysis of the theoretical foundations of this type of information systems, a critical review of international experience, and consideration of the perspectives of key stakeholders in the Bulgarian economic, health policy, legal, and information environment.

Key words: National Registry of Invasive Cardiology, Invasive Cardiologists

ДЕНТАЛНАТА МЕТАФОРА ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА МЕТАФОРИЧНИЯ МОДЕЛ „АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛСТВО“

Светлана Танева

DENTAL METAPHOR THROUGH THE PRISM OF “ARCHITECTURE AND CONSTRUCTION” METAPHORICAL MODEL

Svetlana Taneva

Резюме: Бинарният потенциал на метафората я разполага в полето на когнитивния инструментариум и я натоварва с нелеката задача да търси нов семантичен ракурс, необходим за модифицирането и интегрирането на терминотворческия процес в процеса на обучение.

Настоящото изследване използва като фундамент Теорията за концептуалния блендинг на Жил Фоконие и Марк Търнър и предлага модел, координиращ процеса на трансгресия на значения от буквално към асоциативно ниво в съзнанието на обучаващия се и усвояването на дадения метафоричен термин. Моделът прави анализ на 78 английски метафорични единици, екскерпирани от научното поле на денталната медицина и черепно-челюстно-лицевата хирургия и с принадлежност към антропогенния модел „Архитектура и Строителство“.

Ключови думи: метафоричен термин, ментално пространство, картиране, концептуален блендинг, научно поле на денталната медицина и черепно-челюстно-лицевата хирургия

Summary: Binary potential of metaphor places it in the field of cognitive tools and burdens it with the difficult task of searching for a new semantic perspective necessary for the modification and integration of the term-making process into the learning process.

The current study uses as a foundation Gilles Fauconnier and Mark Turner's Theory of Conceptual Blending and proposes a model coordinating the process of meaning transgression from literal to associative level in learner's consciousness and acquisition of the particular metaphorical term. The model analyzes 78 English metaphorical units, excerpted from the scientific field of Dental Medicine and Cranio-Maxillofacial Surgery and belonging to the anthropogenic model "Architecture and Construction".

Key words: metaphorical term, mental space, mapping, conceptual blending, scientific field of Dental Medicine and Cranio-Maxillofacial Surgery

МЕДИКО – СОЦИАЛНА РОЛЯ НА РЕХАБИЛИТАЦИЯТА В УСЛОВИЯТА НА ПОЛИМОРБИДНОСТ (МНОЖЕСТВЕННОСТ НА ЗАБОЛЯВАНИЯТА)

Георги Райков

MEDICO - SOCIAL ROLE OF REHABILITATION IN CONDITIONS OF POLYMORBIDITY (MULTIPLE DISEASES)

George Raykov

Резюме: Актуалният профил на заболяемостта и смъртността се очертава от определен брой класове заболявания, които се обозначават в медицинската литература като социално – значими. По данни на Световната здравна организация (СЗО), те са причина за смъртта на 41 милиона души годишно, което в процентно отношение съставлява 71% от всички смъртни случаи. Освен това, голяма част от тези заболявания са с подчертан инвалидизиращ характер, което допълнително обременява хората и техните семейства в редица аспекти от живота им. В условия на полиморбидност, рехабилитацията е алтернатива към която обществото насочва своя фокус с надежда за подобряване на функционалната си и социална пригодност, засилвайки усещането за автономия и удовлетвореност от живота, въпреки наличните ограничения. Медико – социалната ѝ роля е свързана основно със създаването на компенсаторни механизми за преустройство и реадaptация на индивида към възстановяване на неговото здраве в оптимални граници, които да му гарантират достоен живот в общността.

Ключови думи: рехабилитация, полиморбидност, медико – социална роля

Summary: The current profile of morbidity and mortality is shaped by a number of classes of diseases that are designated in the medical literature as socially significant. According to the World Health Organization (WHO), they cause the deaths of 41 million people annually, which in percentage terms constitutes 71% of all deaths. Furthermore, a large number of these diseases are of a markedly debilitating nature, which further burdens people and their families in a number of aspects of their lives. In conditions of polymorbidity, rehabilitation is an alternative towards which society focuses in the hope of improving functional and social fitness, enhancing the sense of autonomy and satisfaction with life, despite the existing limitations. Its medico – social role is primarily related to the creation of compensatory mechanisms for the restructuring and readaptation of the individual towards restoring his health within optimal limits, which will guarantee him a dignified life in the community.

Key words: rehabilitation, polymorbidity, medico – social role

МАГИЧНИЯТ СВЯТ НА ЛУИС КАРОЛ – ВЪОБРАЖЕНИЕ ИЛИ ЛУДОСТ?

Диана Маркова

THE MAGICAL WORLD OF LEWIS CARROLL – IMAGINATION OR MADNESS?

Diana Markova

Резюме: Луис Карол е английски фотограф и романист, запомнен с „Приключенията на Алиса в Страната на чудесата“. Бил е преподавател по математика в Оксфорд и дякон на Англиканската църква. Писателят получава престижно образование и живее в колежа Крайст Чърч до края на дните си. Там среща и самата Алис Лидел, дъщеря на декана, която вдъхновява написването на споменатия роман. При запознанството им Алис е само на 4 години, а той - на 24. Карол предпочитал компанията на деца, често им правел снимки, някои дори голи. Осем години след запознанството им контактът със семейство Лидел мистериозно е прекъснат, но Луис Карол публикува романа, вдъхновен от малката Алис. Интересно за произведението е представянето на различни психични разстройства чрез героите. Мотивът за лудостта е често срещан в творчеството на автора и дори се смята, че Луис Карол страдал от заболяване, наречено по-късно „синдром на Алиса в Страната на чудесата“, характеризиращо се с изкривено възприятие на околния свят.

Ключови думи: роман, невинност, снимки, творчество, психични разстройства, възприятие, лудост

Summary: Lewis Carroll was an English photographer and novelist, best known for "Alice in Wonderland". He was a maths tutor at Oxford and a deacon in the Anglican Church. The writer received a prestigious education and lived at Christ Church College until his death. It was there that he met Alice Liddell, whose father was the Dean of the College, who inspired him to write the famous novel. When they first met, Alice was only 4 years old, and he was 24. Carroll preferred the company of children and often took photographs of them, some of which were even nude. Eight years after their first meeting, the contact with the Liddell family mysteriously ceased, but Carroll published the novel inspired by Alice. What is interesting about the work is its depiction of mental disorders through the characters. The theme of madness is common in the author's work, and it is even believed that Lewis Carroll suffered from a condition later named "Alice in Wonderland Syndrome", which involves a distorted perception of the surrounding world.

Key words: novel, innocence, photos, works, mental disorder, perception, madness

ДЖОРДЖ III: МЕЖДУ ВЛАСТТА И БЕЗУМИЕТО

Христо Кръстев

GEORGE III: BETWEEN POWER AND MADNESS

Hristo Krastev

Резюме: Джордж III – кралят, който е смятан за невменяем и управлявал Великобритания в период, включващ войни и политически катастрофи като Седмгодишната война и загубата на американските колонии. Неговото управление често е било съпроводено с моменти на нестабилност и психичните кризи.

Съвременната медицина обяснява този факт с предположението, че кралят вероятно е страдал от остра интермитентна порфирия – наследствено заболяване, което протича с тежки неврологични симптоми; друга ретроспективна диагноза би могла да е биполарно разстройство.

Ключови думи: Джордж III, британска история, управление, психично здраве, порфирия, биполарно разстройство

Summary: George III – the king who was seen as insane and ruled Great Britain during a period of political chaos and wars such as the Seven Years's War and the loss of the American colonies. His reign was often accompanied by moments of instability and psychological crises.

Modern medicine explains that fact by suggesting that the king most likely suffered from acute intermittent porphyria – a hereditary disease that exhibits severe neurological symptoms; another retrospective diagnosis for him could be the bipolar disorder.

Key words: George III, British history, reign, mental health, porphyria, bipolar disorder

СОРАН ОТ ЕФЕС – ОСНОВОПОЛОЖНИК НА ГИНЕКОЛОГИЯТА И АКУШЕРСТВОТО В АНТИЧНАТА МЕДИЦИНА

Виктория Христова

SORANUS OF EPHEBUS – THE FOUNDER OF GYNECOLOGY AND OBSTETRICS IN ANCIENT MEDICINE

Viktoria Hristova

Резюме: Настоящата обзорна статия разглежда живота, трудовете и приноса на Соран от Ефес в развитието на гинекологията, акушерството, психиатрията и неврологията. Представени са неговите възгледи относно женското здраве, грижата за бременни и новородени, както и подходът му към психичните и неврологични заболявания.

Ключови думи: Соран от Ефес, гинекология, акушерство, антична медицина, психиатрия

Summary: This review article explores the life, works, and contributions of Soranus of Ephesus to the development of gynecology, obstetrics, psychiatry, and neurology. It outlines his views on women's health, care for pregnant women and newborns, and his approach to psychiatric and neurological disorders.

Key words: Soranus of Ephesus, gynecology, obstetrics, ancient medicine, psychiatry